

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Вікторія Хоменко

кандидатка юридичних наук, асистентка кафедри міжнародного приватного права
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3295-0791>
Scopus ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57222029570>
v_khomenko@knu.ua

Михайло Хоменко

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8031-850X>
Scopus ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212002258>
khomenko@knu.ua

УДК 347.728.5

ВИЛУЧЕННЯ З ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ (*STRIKE OFF*) ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ЛІКВІДАЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

АНОТАЦІЯ. У статті досліджуються правова природа, підстави, порядок і правові наслідки проведення процедури вилучення з державного реєстру (*strike off*) юридичних осіб, які не здійснюють підприємницької діяльності, у низці зарубіжних правопорядків: Англії, Британських Віргінських Островах, Кіпрі, Індії, Гонконгу, Малайзії, Сінгапури, Кайманових Островах.

Метою статті є дослідження альтернативного ліквідації способу “очищення” цивільного обороту від юридичних осіб, які не здійснюють діяльності тривалий час, – вилучення з відповідного публічного реєстру шляхом фактичного видалення запису про юридичну особу.

Встановлено, що права кредиторів юридичної особи, вилученої з реєстру за результатами проведення процедури *strike off*, забезпечуються шляхом поновлення відповідного запису з метою проведення розрахунків з ними як у межах ліквідації юридичної особи, так і розрахунку за боргами із продовженням підприємницької діяльності (за умови такої можливості та доцільності).

Визначено відмінності між правовими наслідками добровільного (за зверненням учасників або виконавчого органу) та примусового (за ініціативою реєстратора) вилучення юридичної особи з публічного реєстру.

Окрема увага приділена особливостям правового режиму майна *bona vacantia*.

У контексті тематики дослідження проаналізовано положення чинного законодавства України (зокрема, спрощену процедуру державної реєстрації припинення юридичної особи,

передбачену частинами 6, 7 ст. 25 Закону України “Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань”).

Автори доходять висновку, що спрощена процедура державної реєстрації припинення юридичної особи в українському законодавстві частково резонує із загальною логікою вилучення компанії з реєстру (*strike off*) у зарубіжних правопорядках.

На думку авторів, українським еквівалентом “*strike off*” є словосполучення “сплячий режим”, адже, попри можливий правовий наслідок у вигляді припинення правосуб’єктності, така процедура не виключає можливості відновлення відомостей про юридичну особу в публічному реєстрі.

Констатовано, що об’єктивація процедури *strike off* в українському законодавстві сприяла б очищенню публічного реєстру від юридичних осіб, які фактично не здійснюють будь-якої діяльності. Запропоновано передбачити можливість застосування процедури вилучення з реєстру виключно до підприємницьких юридичних осіб. Підставою застосування відповідної процедури визначено нездійснення підприємницької діяльності після державної реєстрації юридичної особи протягом року (зокрема, у разі, якщо юридична особа не стала на податковий облік або не відкрила банківські рахунки).

Ключові слова: юридична особа; припинення юридичної особи; ліквідація; *strike off*; *dissolution*; *bona vacantia*; господарське товариство; вилучення з державного реєстру.

За даними Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2025 р. в Україні зареєстровано 1 525 085 юридичних осіб (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя)¹. Водночас значна кількість із наведених юридичних осіб не здійснюють будь-якої діяльності. Такі юридичні особи на юридичному сленгу називають “одноденками”. Відповідні юридичні особи не лише “засмічують” реєстр, а й зумовлюють практичні проблеми та обмеження прав інших суб’єктів підприємництва (наприклад, неможливість обрати найменування юридичній особі з огляду на існування тотожної в “одноденки”). При цьому ліквідація юридичної особи зазвичай передбачає істотні трансакційні витрати, є тривалою або може не проводитись учасниками (засновниками) юридичної особи з інших причин.

Відносна складність і тривалість ліквідації спричинили появу специфічного виду юридичних послуг, який інколи називається “альтернативною ліквідацією”, “ліквідацією за три дні” тощо і полягає у зміні учасників відповідної юридичної особи. Такі “послуги” формально відповідають законодавству, але не відповідають меті ліквідації, оскільки не мають наслідком припинення правосуб’єктності. До того ж, наведена зміна учасників може призвести до введення в оману контрагентів або споживачів продукції “ліквідованої за три дні” юридичної особи.

Метою статті є дослідження альтернативного ліквідації способу “очищення” цивільного обороту від юридичних осіб, які не здійснюють діяльність

¹ Кількість зареєстрованих юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання з розподілом за ознакою статі керівника на 1 січня 2025 р. (Державна служба статистики України, 2025) <https://ukrstat.gov.ua/edrpo/ukr/EDRPU_2024/ks_opfg/ks_opfg_s_0125_ue.xls> (дата звернення 10.01.2025).

тривалий час – вилучення з відповідного публічного реєстру шляхом фактичного видалення запису про юридичну особу.

Варто зазначити, що питання “компаній-одноденок”, а також тривалості та трансакційних витрат на ліквідацію були частково вирішені шляхом запровадження спрощеної процедури державної реєстрації припинення юридичної особи (“ліквідація за замовчуванням”). Втім, таке вирішення вбачається доволі фрагментарним, адже і спрощена ліквідація потребує здійснення дій, які з тих чи інших мотивів не влаштовують володільців корпоративних прав (або інших осіб, уповноважених на прийняття рішення про ліквідацію). До того ж, доволі складно змоделювати ефективний механізм примусу володільців корпоративних прав до проведення всіх необхідних для припинення юридичної особи дій.

Удосконалення порядку ліквідації юридичної особи відбувалося також за допомогою ускладнення процедури виходу з товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю. Зокрема, до зміни процедури виходу з відповідних товариств існувала законодавчо не заборонена можливість одночасного виходу всіх учасників. За таких обставин діяльність відповідної юридичної особи блокувалась, а шляхи вирішення цієї проблеми видавались вельми примарними.

Процедура вилучення з публічного реєстру передбачена різними правовими порядками. Здебільшого йдеться про правові порядки, які належать до системи загального права або зазнали істотного його впливу. Зазначений спосіб припинення правосуб’єктності встановлений англійським Законом про компанії 2006 р.², Законом про комерційні компанії Британських Віргінських Островів 2004 р.³, кіпрським Законом про компанії⁴, індійським Законом про компанії 2013 р.⁵, гонконгським Законом про компанії 2012 р.⁶, малайзійським Законом про компанії 2016 р.⁷, сингапурським Законом про компанії 1967 р.⁸, Законом про компанії Кайманових Островів⁹.

У наведених випадках для позначення цієї процедури використовується термін “*strike off*”. Менш формалізованим синонімом для позначення процедури *strike off* є термін “*deregistration*”¹⁰. З практичної точки зору про-

² Companies Act 2006 <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/pdfs/ukpga_20060046_en.pdf> (accessed 10.01.2025).

³ BVI Business Companies Act 2004 <https://www.bvifsc.vg/sites/default/files/bvi_business_companies_act.pdf> (accessed 10.01.2025).

⁴ The Companies Law <[https://www.ola.gov.cy/ola/ola.nsf/6BCABD5B106FBC2EC225890F002A529E/\\$file/companies%20law.pdf](https://www.ola.gov.cy/ola/ola.nsf/6BCABD5B106FBC2EC225890F002A529E/$file/companies%20law.pdf)> (accessed 10.01.2025).

⁵ Companies Act 2013 <<https://www.mca.gov.in/Ministry/pdf/CompaniesAct2013.pdf>> (accessed 10.01.2025).

⁶ Hong Kong Companies Ordinance 2012 <<https://www.elegislation.gov.hk/hk/cap622>> (accessed 10.01.2025).

⁷ Companies Act 2016 <[https://www.ssm.com.my/Pages/Legal_Framework/Companies%20-Act%20-1965-\(Repealed\)/aktabi_20160915_companiesact2016act777_0.pdf](https://www.ssm.com.my/Pages/Legal_Framework/Companies%20-Act%20-1965-(Repealed)/aktabi_20160915_companiesact2016act777_0.pdf)> (accessed 10.01.2025).

⁸ Companies Act 1967 <<https://sso.agc.gov.sg/Act/CoA1967>> (accessed 10.01.2025).

⁹ Cayman Islands Companies Act (2025 Revision) <https://www.ciregistry.ky/wp-content/uploads/dlm_uploads/Companies-Act-2025-Revision.pdf> (accessed 10.01.2025).

¹⁰ Cyprus Company strike off / deregistration / deletion process (PKF Cyprus, 2018) <<https://www.pkf-cyprus-nicosia.com.cy/services/cyprus-company-strike-off/#sthash.M6uStTiX.dpbs>> (accessed 10.01.2025); Striking-off a local company in Singapore (Acclime, 2025) <<https://singapore.acclime.com/guides/striking-off->

цедура *strike off* розглядається переважно в контексті її переваг або недоліків порівняно з ліквідацією (*winding up* або *liquidation*, залежно від правопорядку) або роз'яснень підстав і наслідків добровільного (або примусового) вилучення з реєстру.

Словосполучка “*strike off*” перекладається українською по-різному: “ліквідація”, “оформлення ліквідації”, “відзив професійної ліцензії”, “вивід з торгового реєстру”, “адміністративне виключення з реєстру організацій” тощо. Така відмінність у перекладі зумовлюється передусім відсутністю аналогічного за змістом правового інструменту в законодавстві України. Найближчим за метою правовим інститутом є ліквідація (з низкою застережень). На нашу думку, українським еквівалентом “*strike off*” є словосполучка “сплячий режим”, адже, попри можливий правовий наслідок у вигляді припинення правосуб'єктності, така процедура не виключає можливості відновлення відомостей про юридичну особу в публічному реєстрі.

Дослідження правової природи процедури вилучення з реєстру передбачає врахування ознак, властивих їй у різних правопорядках, а відсутність тотожної процедури в національному законодавстві України потребує порівняння з найближчою за змістом правовою категорією – ліквідацією.

Одним із найбільш репутаційно привабливих правопорядків є Англія. Англійські правові конструкції впливають на розвиток юридичних норм в інших державах, праву Англії доволі часто підпорядковуються арбітражні угоди. Здебільшого англійському праву надає перевагу великий бізнес незалежно від місця його реєстрації.

Українське право оперує юридичною конструкцією “припинення юридичної особи”, різновидами якої є ліквідація та припинення з правонаступництвом (реорганізація, окрім виділу). Алгоритм припинення юридичних осіб в українському праві передбачається Цивільним кодексом України¹¹, а також низкою актів спеціального законодавства. Як правило, ця процедура може бути добровільною (за зверненням особи, що має право припинити правосуб'єктність юридичної особи за власним волевиявленням) або примусовою (за рішенням адміністративного органу в порядку адміністративної процедури у випадках, передбачених законом).

Процедура припинення компанії за правом Англії врегульована Законом про компанії 2006 р.¹² (статті 1000, 1001, 1003 розділу 31), Законом про компанії 1985 р.¹³ (статті 625 і 625a) та Законом про неплатоспроможність¹⁴

company/#:~:text=Striking%20off%20means%20deregistering%20from,company%20has%20ceased%20to%20exist> (accessed 10.01.2025).

¹¹ Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.

¹² Companies Act 2006 (n 2).

¹³ Companies Act 1985 <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/6/pdfs/ukpga_19850006_en.pdf> (accessed 10.01.2025).

¹⁴ Insolvency Act 1986 <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/pdfs/ukpga_19860045_en.pdf> (accessed 10.01.2025).

(статті 201, 205 та параграф 84 додатку В1). Основним нормативно-правовим актом у контексті цього дослідження є Закон про компанії 2006 р.¹⁵ Низка правил про припинення компаній встановлюються у традиційних для права Англії джерелах – судових прецедентах та правовій доктрині.

Загальними правовими конструкціями, що опосередковують припинення правосуб'єктності компанії за правом Англії, є *dissolution* (ліквідація як юридичний факт), *winding up* (ліквідаційна процедура) та *strike off* (виключення з реєстру компаній), які змістовно та процедурно відрізняються від відомих українському законодавству конструкцій ліквідації та реорганізації. Ураховуючи мету цієї статті, інтерес становитимуть юридичні конструкції *dissolution i strike off*, яким присвячено розділ 31 Закону про компанії 2006 р.¹⁶

За своєю правовою природою виключення з реєстру (*strike off*) є адміністративним актом, що полягає у фактичному переведенні компанії у “сплячий режим” з подальшою втратою її правосуб'єктності (*dissolution*). Термін “*dissolution*” є зіставним із припиненням (ліквідацією) юридичної особи в національному законодавстві України. Водночас у наведеному контексті не йдеться про припинення (ліквідацію) як процедуру, процес або правовідносини, як вони розуміються або тлумачаться в українському законодавстві.

Зміст терміна “*dissolution*” у Законі про компанії 2006 р. можна порівняти лише із припиненням (ліквідацією) як юридичним фактом, пов'язаним із внесенням запису до спеціального реєстру, метою якого є облік правоздатних юридичних осіб (легітимація їх діяльності, визнання суб'єктності). Для українського законодавства таким реєстром є Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, для права Англії – Реєстр компаній. Проте правові наслідки ліквідації (*dissolution*) компанії в англійському праві є аналогічними до правових наслідків припинення юридичної особи за законодавством України: втрата правосуб'єктності, припинення існування як суб'єкта права.

За загальним правилом вилучення з реєстру може відбуватися як у добровільному, так і в примусовому порядку. Добровільне вилучення з реєстру компаній (*voluntary striking off*) регулюється статтями 1003–1011 Закону про компанії 2006 р.¹⁷ Процедура розпочинається з подання заяви про вилучення назви компанії¹⁸ з реєстру компаній від її імені. Така заява подається директорами або їх більшістю та має містити передбачену відповідними нормами інформацію.

¹⁵ Сфера дії інших нормативно-правових актів виходить за межі предмета дослідження та має узагальнюючий характер.

¹⁶ Companies Act 2006 (n 2).

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Попри англійське формулювання про вилучення назви, йдеться про вилучення компанії як суб'єкта права.

Важливим аспектом вилучення компанії з реєстру є норма про відповідальність (якщо така має настати) кожного директора, керівника та учасника компанії, яка продовжує діяти і може бути забезпечена примусово, якби компанія не була ліквідована. Тобто реалізація процедури вилучення з реєстру компаній, навіть у разі припинення правосуб'єктності відповідної компанії, не впливає на відповідальність осіб, перелічених у підпункті “а” п. 6 ст. 1003 Закону про компанії 2006 р.¹⁹ Підпункт “b” ст. 1003 передбачає, що вилучення з реєстру жодним чином не впливає на повноваження суду ліквідувати компанію, яку було вилучено з реєстру.

Оскільки застосування процедури вилучення з реєстру компаній не передбачає здійснення ретельної перевірки, існують запобіжники щодо “припинення” компанії, яка ініціює добровільне вилучення з реєстру. Метою цих запобіжників є недопущення припинення правосуб'єктності компанії, яка, очевидно, користується процедурою *strike off* з метою уникнення обов'язку сплати власних боргів. Зокрема, реєстратор компаній відмовляє у вилученні компанії з відповідного реєстру у разі, якщо компанія здійснювала діяльність на ринку цінних паперів протягом трьох місяців до подання заяви із проханням про добровільне вилучення з реєстру; змінювала назву протягом цього ж строку; перебувала під загрозою ліквідації або будь-якого іншого виду провадження у справі про неплатоспроможність, або мала офіційну угоду про погашення заборгованості з кредиторами, наприклад, добровільне врегулювання заборгованості (CVA)²⁰. Тож вилучення з публічного реєстру може вважатись належним способом *поступового припинення правосуб'єктності компанії за умови відсутності в неї боргових зобов'язань*.

Ліквідація (*dissolution*) компанії у зв'язку з примусовим виключенням з реєстру компаній за правом Англії регулюється розділом 31 Закону про компанії 2006 р.²¹ Зокрема, ст. 1000 передбачає право реєстратора компаній виключити з реєстру компанію у зв'язку з тим, що така компанія не здійснює діяльності (*not carrying on business or operation*). Як альтернативний використовується і термін “*defunct*”. Наведені терміни стосуються тих компаній, які фактично припинили свою діяльність.

Право оформити припинення діяльності надається реєстраторові компаній²². Таке припинення (ліквідація) здійснюється незалежно від волевиявлення органів управління компанії. В англійській юридичній практиці виключення компанії з реєстру без волевиявлення самої компанії називається

¹⁹ Companies Act 2006 (n 2).

²⁰ Strike off your limited company from the Companies Register (GOV.UK, 2025) <<https://www.gov.uk/strike-off-your-company-from-companies-register>> (accessed 10.01.2025).

²¹ Companies Act 2006 (n 2).

²² Деталізований порядок здійснення процедури виключення з реєстру роз'яснено у відповідному порядку на урядовому сайті Сполученого Королівства: Strike off, dissolution and restoration (GOV.UK, 2024) <<https://www.gov.uk/government/publications/company-strike-off-dissolution-and-restoration/strike-off-dissolution-and-restoration>> (accessed 10.01.2025).

ся примусовим (*compulsory*)²³. Попри те, що Закон про компанії не оперує терміном “*compulsory*”, він вживається як адміністративними органами (наприклад, самим реєстратором), так й іншими суб’єктами англійського права. Відповідно до п. 3 ст. 1000 Закону про компанії результатом виключення компанії з реєстру є вилучення її назви з реєстру компаній та її ліквідація (*be struck off the register and the company will be dissolved*)²⁴.

У проміжку часу між початком процедури примусового виключення з реєстру компаній та її остаточною ліквідацією компанія може вжити заходів для відновлення її діяльності через процедуру відновлення у реєстрі (*restoration to the register*), яка може бути здійснена судом або реєстратором залежно від підстав такого поновлення. Наведена процедура врегульована главою 3 розділу 31 Закону про компанії. Поза межами процедури відновлення у реєстрі компаній підприємницька діяльність вважається незаконною.

У контексті викладеного слід зауважити, що згідно з п. 7 ст. 1000 Закону про компанії відповідальність директора, іншої особи, яка здійснює управлінські функції щодо компанії, або члена (учасника) компанії, не виключається. Відповідні особи можуть бути притягнуті до відповідальності навіть після ліквідації компанії. Як і у випадку з добровільним вилученням компанії з реєстру, Закон про компанії передбачає право суду ліквідувати компанію в загальному порядку (*wind up*). Наведені вище правила пов’язані з необхідністю захисту прав кредиторів компанії, які могли добросовісно не знати про застосування відповідної процедури.

Як зазначалося, специфіка припинення правосуб’єктності через процедуру виключення з реєстру компаній полягає у можливості *відновлення компанії*. Водночас відновлення компанії є адміністративною процедурою, підстави застосування та алгоритм якої чітко регламентовані законодавством (глава 3 розділу 31 Закону про компанії²⁵). Таке відновлення є можливим в умовно спрощеному порядку (адміністративне відновлення), а також у судовому порядку. Відповідно до п. 4 ст. 1024 Закону про компанії заява про поновлення запису в реєстрі може бути подана протягом шести років з моменту ліквідації компанії. Перелік підстав адміністративного поновлення компанії в реєстрі є вичерпним і визначений у ст. 1025 Закону про компанії.

Судове поновлення в реєстрі здійснюється на підставі ст. 1029 Закону про компанії. Відповідно до п. 4 ст. 1030 Закону про компанії заява про відновлення компанії судом може бути подана протягом шести років з дня її ліквідації (*dissolution*). Суд може відновити компанії поза межами шестирічного строку у випадках судового провадження про відшкодування особистої шкоди (*injury*)²⁶.

²³ Інколи використовується термін “*involuntary*” – на противагу “*voluntary strike off*”, під яким мається на увазі добровільне виключення з реєстру (або виключення з реєстру за заявою компанії).

²⁴ Companies Act 2006 (n 2).

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid.

Окремої уваги заслуговують *правові наслідки* застосування процедури вилучення з реєстру. Передусім йдеться про “замороження” права компанії, до якої була застосована процедура вилучення з реєстру, здійснювати підприємницьку діяльність. Окремі правовідносини, що можуть виникати після ліквідації компанії, є виключними, пов’язаними із припиненням її правосуб’єктності та врегульованими Законом про компанії.

Концептуальним наслідком ліквідації компанії (*dissolution*) є позбавлення її юридичної особистості, тобто втрата властивостей суб’єкта права. Попри загальну втрату правосуб’єктності, відповідно до п. 7 ст. 1000 Закону про компанії за наявності підстав окремі правовідносини можуть продовжуватися або виникати. Водночас такі відносини є чітко об’єктивованими та виключними. Йдеться про відповідальність директора, іншої особи, що здійснює управлінські функції щодо компанії, або члена (учасника) компанії та право суду ліквідувати (*wind up*) компанію. Обидва випадки реалізуються в загальній парадигмі втрати компанією правосуб’єктності.

Іншою групою правових наслідків, пов’язаних із ліквідацією компанії, є юридична доля її майна. Так, з дня ліквідації (*dissolution*), будь-які активи ліквідованої компанії вважаються “*bona vacantia*”. Цей термін перекладається з латини як “незайняті (пусті, вакантні) товари” (*vacant goods*) та означає майно, передане у власність Британської Корони через відсутність законного власника. При цьому блокується рахунок компанії та будь-які кошти на ньому також переходять у власність Британської Корони.

Регулюванню наведених відносин присвячена глава 2 розділу 31 Закону про компанії. Так, ст. 1012 встановлює, що отримання компанією статусу ліквідованої призводить до визнання всього її майна та належних їй прав, незалежно від того, чи вони передані на будь-якому титулі або у траст перед її ліквідацією (включно з правом оренди, але не включаючи траст на ім’я іншої особи), *bona vacantia*. Передання будь-яких прав ліквідованої компанії Британській Короні здійснюється автоматично та містить єдине виключення – траст на ім’я іншої особи. Органом, уповноваженим здійснювати права щодо майна, визнаного *bona vacantia*, є Відділ *bona vacantia* урядового юридичного департаменту. До його повноважень, зокрема, віднесено продаж корпоративних прав в інших компаніях.

Окремим питанням у межах дослідження правових наслідків видається також дійсність повноважень представника ліквідованої компанії. Правовідносини, що виникають у зв’язку із виданням довіреності, регулюються Законом про довіреності 1971 р.²⁷ Попри наявність спеціального акта, він регулює не усі відносини, суб’єктом яких є представник: частина загальнообов’язкових правил поведінки встановлюється у прецедентному праві Англії.

²⁷ Powers of Attorney Act 1971 <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1971/27/pdfs/ukpga_19710027_en.pdf> (accessed 10.01.2025).

Зокрема, наведений акт не містить норми щодо припинення повноважень представника (повіреного) як загального правила, що може застосовуватися до всіх довіреностей. Натомість ним установлюються виключення, коли такі повноваження не припиняються, але вони стосуються не будь-якої довіреності, а її особливого виду – довіреності, виданої як забезпечення (*powers of attorney given as security*). Йдеться про норму ст. 4 глави 27 Закону про довіреності.

Викладене стосується ліквідації компанії. Як зазначалось, у ст. 4 глави 27 Закону про довіреності йдеться виключно про випадки видання довіреності як забезпечення. Ця ж норма встановлює інші обов'язкові атрибути такої довіреності: 1) вона має бути безвідкличною; 2) наявність двосторонніх взаємних зобов'язань економічного характеру²⁸. За відсутності наведених сутнісних ознак, довіреність не кваліфікується як така, що надана в якості гарантії. Зміст викладеної вище норми Закону про довіреності зумовлений особливим розумінням права власності в англійському праві. Так, крізь призму права власності тлумачаться права представника за довіреністю у випадках, якщо така довіреність є безвідкличною та надана як гарантія.

Про забезпечувальний характер довіреності та її безвідкличність зазначається в тексті довіреності. Натомість загальні правила щодо припинення повноважень представника за довіреністю сформовані англійським прецедентним правом. Зокрема, йдеться про рішення у справі Салтон проти Н'ю Бістон Сайкл (*Salton v New Beeston Cycle Co*), ухвалене у 1900 р.²⁹ Наведеним рішенням встановлено правило, за яким повноваження повіреного припиняються одночасно із ліквідацією компанії. Зазначене правило є чинним. На нього посиляється і сучасна доктрина англійського права³⁰.

Слід зауважити, що залежно від особливостей конкретного правопорядку різняться вимоги щодо видів юридичних осіб, щодо яких може застосовуватися процедура *strike off*. Зокрема, англійське право дозволяє вилучити з реєстру компаній запис про компанію (*[public or private] limited company* або *limited liability partnership*³¹). Водночас право Британських Віргінських Островів передбачає можливість використання “сплячого режиму” лише для комерційних компаній (*business company*).

Викладене дає можливість констатувати, що англійський правовий інститут вилучення компанії з реєстру опосередковує механізм поступового припинення правосуб'єктності таких видів компаній, як *limited company* та *limited liability partnership*. Такий інструмент може вважатись ефективним для “очищення” цивільного обороту від тих його учасників, які не здійс-

²⁸ Powers of Attorney Act 1971 (n 27).

²⁹ Karl W Kirchwey, 'Recent Decisions' [1910] 10(6) Columbia Law Review 567–584 <https://doi.org/10.2307/1110159>.

³⁰ Jack Beatson, Andrew Burrows, John Cartwright, *Anson's Law of Contract* (Oxford University Press 2010) 719; D French, S W Mayson, C Ryan, *Mayson, French & Ryan on Company Law* (Oxford University Press 2017) 87.

³¹ Apply to strike off and dissolve a company (GOV.UK, 2025) <<https://find-and-update.company-information.service.gov.uk/close-a-company>> (accessed 10.01.2025).

нують підприємницької діяльності. При цьому англійське право дає змогу захистити права кредиторів компаній шляхом установлення обмежень у застосуванні цієї процедури та можливістю поновлення суб'єктності компаній шляхом відновлення запису у відповідному реєстрі.

Одним зі споріднених з англійським правопорядком є правопорядок *Британських Віргінських Островів (БВО)*. Втім, процедура вилучення з реєстру за правом БВО має власні специфічні риси. Припинення правосуб'єктності компанії у праві БВО опосередковане правовими конструкціями, наближеними за своїм змістом до права Англії³². Йдеться передусім про ліквідацію (*liquidation*) та адміністративне виключення з реєстру компаній (*strike off*)³³.

Зазначені процедури вважаються підставами ліквідації (*dissolution*), мета якої – остаточне виключення компанії з реєстру компаній, позбавлення її суб'єктності та юридичної особистості. Основним правовим актом, що регулює припинення правосуб'єктності компанії у юрисдикції БВО, є Закон про комерційні компанії 2004 р.³⁴ Юридичним процедурам, які є предметом цього дослідження, присвячений розділ 12 Закону.

Як і англійське право, право БВО передбачає нетипові для українського законодавства юридичні інструменти припинення юридичних осіб. Зокрема, термін "*liquidation*" у праві БВО є аналогом конструкції "*winding up*" в англійському праві. Термін "*dissolution*" використовується для позначення ліквідації компанії як юридичного факту. Зауважимо, що зміст цього терміна не деталізується у Законі про комерційні компанії 2004 р. Водночас термін "*dissolution*" вживається у Законі неодноразово стосовно різних процедур.

Термін "*dissolution*" вживається у п. 2 ст. 215 Закону про комерційні компанії, у якій йдеться про момент припинення правосуб'єктності компанії у процедурі ліквідації (*liquidation*); підпункті "d" п. 1 ст. 207 Закону, у якій йдеться про повноваження ліквідатора в процедурі примусової ліквідації; підпункті "b" п. 1 ст. 208 Закону, у якій йдеться про завершення процедури ліквідації³⁵.

Термін "виключення з реєстру" (*strike off*) також застосовується у декількох правових процедурах. По-перше, йдеться про самостійну адміністративну процедуру, у межах якої реєстратор компаній за визначених підстав приймає рішення про припинення дієздатності компанії у відповідному порядку. По-друге, йдеться про технічне виключення компанії з реєстру як наслідок ліквідації компанії. У наведеному значенні термін використовується у вже цитованому п. 1 ст. 208 Закону про комерційні компанії.

³² Попри домінування англійських правових традицій та рецепцію численних правових інструментів, право Британських Віргінських Островів має власну специфіку, що зумовлює необхідність його докладного дослідження.

³³ Окремою процедурою, результатом якої може бути припинення правосуб'єктності компанії, є примусова ліквідація через неспроможність, аналогом якої є ліквідація внаслідок визнання юридичної особи неспроможною (банкрутство).

³⁴ BVI Business Companies Act 2004 (n 3).

³⁵ Ibid.

Як зазначалось, предметом регулювання норми є правовідносини, що виникають при завершенні процедури ліквідації (*liquidation*) та регулюють порядок дій примусово призначеного ліквідатора та реєстратора компаній по оформленню юридичного акта – ліквідації (*dissolution*) компанії. Зокрема, ліквідатор заповнює заяву про завершення процедури ліквідації та подає її реєстратору компаній. Реєстратор компаній, своєю чергою, виключає компанію з реєстру компаній і видає сертифікат про ліквідацію компанії. Ліквідація компанії вважається дійсною з моменту видачі відповідного сертифікату.

Двозначність терміна “виключення з реєстру” (як адміністративної та як технічної процедури) зумовлює ситуацію, за якої на практиці відповідну адміністративну процедуру інколи називають “адміністративне виключення компанії з реєстру” (*administrative strike off*). Процедура виключення з реєстру, як зазначалось, є адміністративною, що передбачає її здійснення державою³⁶ в особі компетентного органу (реєстратор компаній) самостійно в межах встановленого порядку. Перелік підстав проведення реєстратором компаній процедури виключення з реєстру є доволі широким і включає, зокрема, випадки непризначення компанією реєстраційного агента у юрисдикції БВО; ненадання компанією відомостей про компанію або документів, які вимагаються на підставі Закону; несплата зборів тощо.

Закон про комерційні компанії уповноважує реєстратора компаній прийняти рішення не застосовувати процедуру виключення з реєстру у випадку, якщо в нього є підстави вважати, що компанія не має бути виключеною. Йдеться, наприклад, про продаж майна компанією. У таких випадках реєстратор скеровує документи компанії на розслідування, правові засади якого врегульовані Законом про комерційні компанії. Однією з найпоширеніших підстав застосування процедури виключення з реєстру є нездійснення щорічного реєстраційного платежу³⁷. За таких обставин реєстратор компаній самостійно вилучає компанію з відповідного реєстру.

Правові наслідки виключення з реєстру компаній (*strike off*) за правом БВО також є наближеними до правових наслідків ліквідації у зв'язку з вилученням з реєстру на підставі англійського Закону про компанії 2006 р. Як і в англійському праві, у праві БВО виключення компанії з реєстру (*strike off*) передбачає істотне звуження її дієздатності без припинення існування компанії. Звуження дієздатності означає, що правоздатна компанія може легітимно здійснювати обмежений законодавством перелік дій, установлений у ст. 215 Закону про комерційні компанії, яка регулює правові наслідки застосування процедури виключення з реєстру (*effect of striking off*).

³⁶ Британськими Віргінськими Островами.

³⁷ Bringing your BVI company to an end: strike off vs liquidation (Harneys fiduciary, 2022) <<https://www.harneysfiduciary.com/insights/bringing-your-bvi-company-to-an-end-strike-off-vs-liquidation>> (accessed 10.01.2025).

Так, п. 1 ст. 215 Закону передбачає, що з моменту внесення відомостей про застосування відповідної процедури компанія, її директори, члени та будь-який ліквідатор або особа, уповноважена здійснювати управління, не мають права: а) починати судові провадження, вести будь-який бізнес або будь-яким іншим чином мати справу з активами (майном) компанії; б) захищатись у будь-яких судових процесах, подавати позови або вимагати визнати свої права іншим чином від імені компанії; с) діяти іншим чином щодо ведення справ компанії³⁸.

Попри дещо відмінну від українського законодавства термінологію, можна констатувати, що йдеться про загальне правило, яке забороняє компанії так чи інакше здійснювати комерційну діяльність – як шляхом безпосередньої участі у комерційній діяльності, так і шляхом заборони участі у діяльності, що може вважатись опосередкованим використанням активів (майна) компанії³⁹. При цьому слід наголосити, що заборона поширюється не лише на діяльність, прямо передбачену нормою ст. 215 Закону, а й забороняє здійснювати будь-яку іншу діяльність. Підкреслимо, що конститутивною ознакою для ст. 215 Закону про комерційні компанії є формулювання “від імені компанії”.

Викладене зумовлено тим, що виключення з реєстру компаній є першим етапом припинення правосуб’єктності, що передбачає формулу, відповідно до якої будь-які добросовісні дії компанії з моменту початку процедури мають відповідати зазначеній загальній меті – поступовому припиненню її діє- та правоздатності.

Загальна норма п. 1 ст. 215 Закону не обмежується визначенням компанії як суб’єкта, якому забороняється здійснення відповідної діяльності, але перераховує можливих представників компанії та осіб, які уповноважені діяти від її імені. Пункт 2 наведеної вище норми містить винятки з неї, перелік яких є вичерпним. Так, до дій, які можуть здійснювати компанія та її представники, віднесено: а) подання заяви про відновлення компанії реєстраторові; б) продовження захисту компанії у процесах, розпочатих до внесення запису про виключення компанії з реєстру; с) продовження участі у судових процесах, провадження у яких розпочалось від імені компанії до дати внесення запису про виключення компанії з реєстру⁴⁰. Отже, дієздатність компанії на етапі застосування до неї процедури адміністративного виключення з реєстру є спеціальною та може реалізовуватись лише в межах, установлених у п. 2 ст. 215 Закону про комерційні компанії. При цьому здійснення будь-якої іншої діяльності компанії забороняється.

Як і у випадку вилучення з реєстру за англійським правом, виключення з реєстру компаній за законодавством БВО передбачає можливість віднов-

³⁸ BVI Business Companies Act 2004 (п. 3).

³⁹ Йдеться, наприклад, про участь у судових процесах (як у якості позивача, так і відповідача).

⁴⁰ BVI Business Companies Act 2004 (п. 3).

лення компанії у відповідному реєстрі. Йдеться про право компанії на відновлення її правосуб'єктності шляхом виконання реєстратором компаній відновлення запису про неї в реєстрі на підставі заяви компанії.

Зазначена процедура врегульована ст. 217 Закону про комерційні компанії (*Restoration of name of company to Register by Registrar*). Попри загальну схожість з процедурою адміністративного відновлення компанії за правом Англії, норма ст. 217 Закону про комерційні компанії дещо відрізняється від англійської, адже таке відновлення може бути здійснено лише до моменту ліквідації (*dissolution*) компанії⁴¹. Законодавством БВО не передбачено можливості відновити дієздатність, а відповідно – права компанії здійснювати підприємницьку діяльність поза межами процедури відновлення компанії в реєстрі.

У контексті викладеного заслуговують на увагу зміни 2024 р.⁴² до Закону про комерційні компанії, адже вони підкреслюють тенденцію до подальшої формалізації процедури вилучення з реєстру та мінімізацію дієздатності вилученої з нього юридичної особи. Зокрема, з кола осіб, уповноважених ініціювати відновлення відповідної компанії у реєстрі, вилучено реєстраційного агента. Ураховуючи факт, що реєстраційний агент є представником компанії, можна стверджувати про звуження дискреції самої компанії щодо можливого поновлення у реєстрі. Інша новела пов'язана з формалізацією дати ліквідації компанії, яка має збігатись з датою, визначеною реєстратором у повідомленні про вилучення з реєстру.

Частина 3 ст. 215 Закону про комерційні компанії встановлює перелік правовідносин, що можуть виникати, незважаючи на виключення компанії з реєстру. Йдеться про зобов'язання компанії; право кредитора ініціювати позов проти компанії. Ця ж норма передбачає, що виключення компанії з реєстру не впливає на відповідальність її членів (учасників), директорів, менеджерів та агентів. Тобто йдеться виключно про відповідальність компанії та (або) її менеджменту. Такі правила пов'язуються із спрощеним характером припинення правосуб'єктності через процедуру виключення з реєстру, що дає змогу уникнути загальної процедури ліквідації, у якій зобов'язання перед кредиторами підлягають виконанню⁴³. Заборони, встановлені підпунктами "а", "с" п. 1 ст. 215 Закону про комерційні компанії (заборона вести бізнес або будь-яким іншим чином мати справу з активами компанії), тобто втрата доступу до її активів, розглядаються у логічному зв'язку з нормами ст. 220 цього ж Закону.

Наведена стаття визначає правовий режим майна компанії, ліквідованої внаслідок виключення її з реєстру (*property of dissolved company*). Як і в англійському праві, таке майно передається Британській Короні, під якою для

⁴¹ BVI Business Companies Act 2004 (n 3).

⁴² BVI Business Companies (Amendment) Act 2024 <https://www.bvifsc.vg/sites/default/files/bvi_business_companies_amendment_act_2024_-_consultation_draft.pdf> (accessed 10.01.2025).

⁴³ Ibid.

юрисдикції БВО розуміється їх Уряд. Орієнтовний перелік майна та прав, які передаються Уряду БВО в особі Міністерства фінансів БВО встановлюється у Програмному документі Міністерства фінансів БВО від 21 липня 2021 р.⁴⁴, присвяченому *bona vacantia*. До такого майна, зокрема, належать корпоративні права іншої компанії (на або поза БВО), належні компанії.

Отже, процедура вилучення з реєстру компаній за законодавством БВО є більш суворою та формалізованою, ніж аналогічна процедура в англійському праві. Правовим наслідком застосування до компанії процедури виключення з реєстру компаній за правом БВО є втрата доступу до її активів і заборона здійснення комерційної діяльності (така компанія може здійснювати лише дії, передбачені п. 2 ст. 215 Закону про комерційні компанії). Крім того, процедура виключення з реєстру, попри збереження компанією обмеженої дієздатності, є першим етапом її ліквідації, про що свідчить *автоматичність* подальшої ліквідації компанії у випадку нездійснення дій, передбачених Законом про комерційні компанії.

Переведення конкретної компанії у “сплячий режим” має на меті передусім забезпечення прав кредиторів такої компанії. Ведення підприємницької діяльності компанією під час її перебування у статусі такої, що виключена з реєстру, не лише не передбачено законодавством БВО, а й суперечить меті застосування відповідної процедури – поступового припинення її правосуб’єктності. Особливістю процедури вилучення з реєстру за законодавством БВО є *відсутність добровільного вилучення з реєстру компаній*: ініціатором процедури може бути лише реєстратор компаній⁴⁵.

Ще одним правопорядком, який потребує аналізу в межах цього дослідження, є Республіка Кіпр. Добровільне припинення компанії у законодавстві Кіпру передбачено шляхом застосування двох основних, відмінних за змістом і формою, процедур. Йдеться про добровільну ліквідацію компанії з ініціативи учасника (*member’s voluntary winding up*), передбачену пунктами 268–274 Закону про компанії та процедуру *strike off*, передбачену п. 327 наведеного закону⁴⁶. Зміст процедури вилучення з реєстру компаній, як і у праві Англії та праві БВО, зводиться до реалізації дискреційних повноважень державного реєстратора компаній виключити із реєстру компанію, яка не здійснює підприємницьку діяльність. Термінологічною відмінністю кіпрського Закону про компанії є позначення, що з реєстру вилучається саме *нефункціонуюча (defunct)* компанія. Саме таким формулюванням оперує п. 327 Закону⁴⁷. Положення про вилучення з реєстру за кіпрським законом є лаконічними та обмежуються, власне, наведеним правом реєстра-

⁴⁴ Policy paper Bona vacantia dissolved companies 2021 <https://bvi.gov.vg/sites/default/files/resources/bona_vacantia_dissolved_companies_bvi_policy_paper_draft_6_clean_final_as_published.pdf> (accessed 10.01.2025).

⁴⁵ Strike off, dissolution and restoration under the BVI Business Companies Act (Lexology, 2023) <<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=a2a6d076-eb1e-4465-beda-397a6be7309e>> (accessed 10.01.2025).

⁴⁶ The Companies Law (n 4).

⁴⁷ Ibid.

тора. Втім, на рівні урядових роз'яснень алгоритм дій компанії, яка має на меті вилучення відомостей з реєстру з метою подальшої ліквідації компанії (*dissolution*), є доволі деталізованим.

Вилучення з реєстру компаній може бути як добровільним (за ініціативою компанії), так і примусовим (за ініціативою реєстратора). Умовами застосування процедури добровільного вилучення з реєстру компаній є закриття усіх банківських рахунків, відсутність зобов'язань, сплата усіх обов'язкових зборів і платежів, передбачених податковим законодавством. До того ж, у законодавстві Кіпру імперативно визначено, що перешкодою для вилучення з реєстру компаній є *дебіторська* заборгованість, тобто право вимоги. Також для добровільного переведення компанії у "сплячий режим" її директор (або директори) зобов'язаний підписати резолюцію про те, що компанія не здійснює підприємницької діяльності⁴⁸.

Правовим наслідком вилучення з реєстру компаній є застосування правової конструкції *bona vacantia*, зміст якої не відрізняється від аналогічної конструкції у праві Англії чи праві БВО: відповідне майно переходить у власність Республіки Кіпр. Як і у випадках, що досліджувалися вище, виключення з реєстру компаній не є остаточним, адже державний реєстратор може відновити запис про компанію у реєстрі протягом двадцяти років з моменту відповідного виключення. Якщо ж протягом двадцяти років запис про компанію не відновлено, то право на відновлення компанії та запису про неї зникає і, відповідно, така компанія з режиму так званої "коми" переходить до режиму "*остаточного припинення*" або "*смерті*"⁴⁹.

Як і в інших правопорядках, що зазнали впливу англійського права, можливість відновлення запису про компанію у реєстрі відповідно до кіпрського Закону про компанії пов'язана передусім з захистом прав кредиторів, оскільки при застосуванні цієї процедури обов'язку повідомити кредиторів про виключення компанії з відповідного реєстру не передбачено ні для реєстратора компаній, ні для компанії⁵⁰.

У контексті викладеного слід зазначити, що право відновити компанію має не тільки державний реєстратор, а й будь-який кредитор компанії, її учасник або директор шляхом звернення до суду з відповідною заявою (у такому разі відновлення здійснюється на підставі судового наказу⁵¹).

⁴⁸ Voluntary Striking off of company (Department of registrar of companies and intellectual property of the Republic of Cyprus, 2025) <<https://www.companies.gov.cy/en/business-entities/2-company/5-lifecycle/1-closing-a-company/10-guidance/voluntary-striking-off-a-company/filing-an-application-for-strike-off>> (accessed 10.01.2025).

⁴⁹ У такому разі йдеться про остаточне припинення компанії.

⁵⁰ How can a company be liquidated in Cyprus? (E.R. Team Global Consultants, 2025) <<http://www.lawyers-cyprus.com/company-liquidation-in-cyprus>> (accessed 10.01.2025).

⁵¹ Restoring a Company by Court Order (Department of registrar of companies and intellectual property of the Republic of Cyprus, 2025) <<https://www.companies.gov.cy/en/business-entities/2-company/5-lifecycle/1-closing-a-company/10-guidance/restoration-of-a-company/restoring-a-company-by-court-order>> (accessed 10.01.2025).

Відтак, особливістю процедури вилучення з реєстру компаній у праві Кіпру є термінологічний акцент на можливості застосування відповідної процедури виключно до *нефункціонуючої* юридичної особи, а також неможливість добровільного вилучення компанії з реєстру за умови наявності у неї дебіторської заборгованості⁵².

У контексті тематики цього дослідження значний інтерес становить також низка азійських правопорядків, що зазнали істотного впливу англійського права. Одним з таких правопорядків є *Індія*. Загальні норми, що регулюють процедуру вилучення компанії з публічного реєстру, у праві Індії суттєво не відрізняються від умовного “стандарту”, окресленого вище⁵³. Йдеться про альтернативу ліквідації компанії (*winding up of a company*), а також про добровільний і примусовий порядок її застосування на підставі індійського Закону про компанії (частини 1, 2 ст. 248)⁵⁴.

Умови вилучення з індійського реєстру компаній сформульовані так: 1) компанія не розпочала свою діяльність протягом року з моменту її державної реєстрації; 2) компанія не здійснювала жодної підприємницької діяльності протягом попередніх двох фінансових років, упродовж яких вона не намагалась отримати статус неактивної (“сплячої”, *dormant*) компанії.

Особливості правового положення “сплячої” компанії врегульовано ст. 455 індійського Закону про компанії⁵⁵. Відповідний статус є специфічним інструментом індійського корпоративного права, який полягає у поширенні на компанію спеціальних податкових пільг. Зокрема, йдеться про компанії, які реєструються для “майбутніх проєктів” або з метою володіння активами чи правами інтелектуальної власності. Концепт “бездіяльності” введено до індійського корпоративного законодавства у 2013 р.⁵⁶ Деталізація процедури здійснена у Правилах про компанії 2016 р. (на момент підготовки цієї статті останні зміни були внесені у 2023 р.)⁵⁷.

Обмеження щодо застосування процедури вилучення з реєстру компаній у праві Індії зумовлені необхідністю пересвідчитись у відсутності боргів компанії-апліканта, а темпоральні межі проведення відповідної перевірки є доволі демократичними (3 місяці, на противагу 1 року у праві Кіпру). Однак перелік відповідних обмежень є ширшим і більш деталізованим, порівняно

⁵² Щодо вилучення компанії з реєстру за законодавством Республіки Кіпр див. також: В Хоменко, Припинення господарських товариств у цивільному праві України (Право 2019) 110–112; В Хоменко, ‘Припинення компанії через процедуру “strike off” за законодавством Республіки Кіпр’, *Приватне право України і європейська інтеграція: тенденції та перспективи. Матеріали VI Міжнародного цивільно-правового форуму* (Київ 2016) 249–251.

⁵³ Передусім йдеться про нормативно визначені моделі регулювання процедури *strike off* у праві Англії та праві Британських Віргінських Островів.

⁵⁴ Companies Act 2013 (n 5).

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Register as Dormant Company (India Filings, 2025) <<https://www.indiafilings.com/learn/register-as-dormant-company>> (accessed 10.01.2025).

⁵⁷ The amended framework for voluntary striking off of names by companies in India (mondaq, 2023) <<https://www.mondaq.com/india/corporate-and-company-law/1323704/the-amended-framework-for-voluntary-striking-off-of-names-by-companies-in-india>> (accessed 10.01.2025).

з іншими правопорядками. До таких обмежень належать: 1) зміна назви або перенесення свого зареєстрованого офісу до іншої держави; 2) здійснення відчуження належних компанії прав та (або) акцій за певних умов; 3) здійснення будь-якої іншої діяльності, окрім дій, необхідних і доцільних для подання заяви про вилучення з реєстру компаній; 4) подання до арбітражного (третейського) суду заяви про примирення або мирової угоди за відсутності вже досягнутого консенсусу; 5) ліквідація компанії відповідно до законодавства Індії⁵⁸.

Процедурна своєрідність індійського законодавства про вилучення з реєстру компаній проявляється у наявності публічного переліку компаній, до яких застосована відповідна процедура та створення спеціального урядового органу, до повноважень якого віднесено проведення вилучення з реєстру. Адміністратором індійського публічного реєстру є Міністерство закордонних справ, а перелік відповідних компаній оновлюється щомісячно⁵⁹. Спеціальним урядовим органом, про який йдеться, є Центр обробки прискореного корпоративного виходу (*Centre for Processing Accelerated Corporate Exit – CPACE*).

Тож можемо констатувати, що, попри загальну наближеність процедури вилучення з реєстру до аналогічних правових інструментів у праві Англії, Британських Віргінських Островів та Кіпру, корпоративне право Індії має специфічний арсенал правових засобів (наприклад, статус “сплячої” компанії).

Гонконгські положення про вилучення з реєстру компаній містяться в Законі про компанії 2012 р. (*Hong Kong Companies Ordinance (Companies Act)*). Частина 15 ст. 744 врегульовує право реєстратора вилучити назву компанії, яка не здійснює операційної діяльності чи не веде бізнес, з відповідного реєстру⁶⁰. Добровільне вилучення з реєстру регулюється ст. 750 та називається “скасуванням державної реєстрації” (*deregistration*). Закон про компанії регулює порядок подання відповідної заяви, вимоги до неї, а також обмеження, за наявності яких задоволення заяви реєстратором компаній виключається.

Умовами застосування добровільного вилучення з реєстру є: 1) згода всіх учасників компанії на скасування реєстрації; 2) компанія не розпочала діяльність або не здійснювала підприємницьку діяльність протягом 3 місяців, які передували поданню заяви; 3) відсутність невиконаних зобов'язань; 4) компанія не є стороною судового процесу; 5) активи компанії не включають нерухоме майно, розташоване в Гонконзі; 6) якщо йдеться про холдин-

⁵⁸ Companies Act 2013 (n 5).

⁵⁹ List of companies struck-off by RoCs (STK-7) u/s 248(5) – CA,13 (Ministry of corporate affairs of India, 2025) <<https://www.mca.gov.in/content/mca/global/en/data-and-reports/rd-roc-info/companies-struck-roc.html>> (accessed 10.01.2025).

⁶⁰ Hong Kong Companies Ordinance 2012 (n 6).

гову компанію, у складі активів її дочірніх підприємств також не має бути нерухомого майна з місцем розташування в Гонконзі⁶¹.

Специфічним у наведеному переліку вбачається таке обмеження, як володіння нерухомим майном у межах юрисдикції самою компанією або її дочірніми підприємствами. Варто додати, що праву Гонконгу властиві обмеження організаційно-правових форм компаній, які можуть скористатись інструментом вилучення з реєстру компаній. Компаніями, яким доступна ця процедура, є місцева приватна компанія (*local private company*) або місцева компанія з обмеженою відповідальністю (*local company limited by guarantee*). Такі положення встановлюються ч. 2 ст. 749 Закону про компанії⁶².

Відновлення реєстрації здійснюється судом на підставі ч. 2 ст. 765 цитованого закону. З такою вимогою, зокрема, може звернутись кредитор компанії, яка була вилучена з реєстру. Можливим є й адміністративне відновлення у реєстрі компаній, яке здійснюється реєстратором компаній на підставі заяви учасника компанії або її директора. Порядок адміністративного відновлення регулюється роз'ясненнями реєстратора компаній⁶³. Темпоральні межі адміністративного відновлення становлять 20 років з моменту вилучення компанії з реєстру. Однак, на противагу праву Британських Віргінських Островів, таке адміністративне відновлення допускається виключно у випадках, якщо виключення відбулось примусово, тобто за ініціативою державного реєстратора. Після спливу 20 років це право втрачається. Для компаній, місцезнаходження яких знаходиться за межами Гонконгу, таке право втрачається через 6 років після примусового вилучення з реєстру.

Доволі оригінальним убачається підхід до вирішення питання щодо найменування компанії, вилученої з реєстру. Зокрема, на час своєї відсутності у реєстрі компанія “втрачає” найменування. Відповідне найменування при первісній реєстрації може отримати інша компанія. Водночас згідно з правом Гонконгу найменування зберігається за тією компанією, яка була вилучена з реєстру та згодом відновлена. “Нова” компанія натомість зобов’язана змінити “заброньоване” найменування протягом 28 днів⁶⁴.

Правові наслідки застосування процедури вилучення з реєстру у праві Гонконгу загалом вкладаються в “класичну” модель *bona vacantia* та перехід майна та майнових прав уряду. Водночас ст. 752 Закону про компанії 2012 р. містить уточнення, за змістом якого погашення зобов’язань компанії здійснюється за рахунок такого переданого майна.

⁶¹ Hong Kong Companies Ordinance 2012 (n 6).

⁶² Ibid.

⁶³ Hong Kong Companies Registry Guidance Notes Application for Administrative Restoration <https://www.cr.gov.hk/en/companies_ordinance/docs/Guide_AdmRestor-e.pdf> (accessed 10.01.2025).

⁶⁴ Deregistration, Striking Off and Winding Up (Hong Kong Companies Registry, 2025) <<https://www.cr.gov.hk/en/faq/local-company/dereg-striking-off-winding-up.htm#:~:text=As%20for%20striking%20off%2C%20the,operation%20or%20carrying%20on%20business>> (accessed 10.01.2025).

Малайзійська процедура вилучення з реєстру компаній регулюється Законом про компанії 2016 р.⁶⁵ Частиною 8 ст. 68 розділу 10 передбачено право реєстратора вилучити компанію з реєстру в разі неподання щорічного звіту протягом трьох років. Загальна процедура визначена у статтях 549–550 закону. Крім того, процедура вилучення з реєстру регулюється роз'ясненнями урядової комісії⁶⁶.

Добровільне вилучення з реєстру можливе за зверненням директора, учасника або ліквідатора компанії. При цьому компанія не має бути обтяжена ані зобов'язаннями, ані майном (активами). Вилучення з реєстру може здійснюватися під час ліквідації компанії за умови, що зобов'язання перед кредиторами в ліквідаційному процесі були виконані. Також зобов'язання мають бути виконані перед бюджетом. Як і в інших правопорядках, компанія не має бути учасником судових процесів.

Також умовою вилучення компанії з реєстру у праві Малайзії визначено відсутність повернення капіталу акціонерам та їх згода. Проте, якщо місцезнаходження акціонерів встановити неможливо, достатнім є їх належне повідомлення (наразі відповідно до вимог малайзійського законодавства достатнім є повідомлення рекомендованим листом).

Суб'єктні обмеження стосуються холдингових компаній і компаній, які кваліфікуються як "корпорація-гарант" (*Guarantor Corporation*). Відповідно до роз'яснень урядової комісії такою компанією вважається будь-яка компанія, яка погодилась забезпечити зобов'язання іншого учасника ринку. Темпоральні обмеження відновлення у реєстрі компаній становлять 7 років, після спливу яких компанія повністю припиняє існування як суб'єкт права.

Можна констатувати, що специфіка малайзійської процедури вилучення компанії з реєстру полягає у можливості "переходу" в цю процедуру під час добровільної ліквідації компанії, хоча в більшості інших правопорядків ці процедури є взаємовиключними.

Інститут вилучення компанії з публічного реєстру відомий також праву Сінгапуру. Процедура *strike off* врегульована ст. 344 Закону про компанії 1967 р. (у редакції 2020 р.)⁶⁷ та главою 50 наведеного акта.

Як і в інших правопорядках, у Сінгапурі вилучення компанії з реєстру визначається способом припинення її правосуб'єктності (простішим і менш формалізованим, ніж ліквідація). Вилучення з реєстру може бути примусовим (право реєстратора) та добровільним (за заявою компанії).

Правом подання відповідної заяви мають компанії, які не розпочинали підприємницьку діяльність або не здійснювали її протягом певного часу. Така компанія має виконати всі свої зобов'язання перед іншими учасни-

⁶⁵ Companies Act 2016 (n 7).

⁶⁶ Guidelines on application by directors or members to strike off the name of a company under section 550 of the Companies Act 2016 <https://www.ssm.com.my/Pages/Legal_Framework/Document/Guidelines%20for%20Striking%20Off%20_Section%20549_190419.pdf> (accessed 10.01.2025).

⁶⁷ Companies Act 1967 (n 8).

ками ринку та органами доходів і зборів, а також не має бути залучена до дисциплінарних процедур, судових проваджень або банкрутства. При цьому необхідною є згода акціонерів. Відповідна заява подається директором, корпоративним секретарем компанії або особою, уповноваженою на це. Подання заяви здійснюється онлайн у базі *BizFile+* та є безоплатною. Законодавство Сінгапуру передбачає також право третіх осіб подати заперечення проти виключення компанії з реєстру та час протягом якого компанія може вирішити конфлікт з особою, яка подала таку заяву (2 місяці).

Правовими наслідками виключення з реєстру є: 1) перехід майна компанії у власність держави; 2) директори, акціонери та посадові особи втрачають правовий зв'язок з компанією (їх зобов'язання перед компанією припиняються та переходять до уряду Сінгапуру); 3) судові процеси проти компанії припиняються, а кредитори втрачають право вимоги.

Не позбавлений особливостей і Закон про компанії *Кайманових Островів*⁶⁸. Хоча загальна спрямованість процедури вилучення з реєстру нефункціонуючої (*defunct*) компанії вкладається у “класичну” логіку згаданої процедури, правовий статус реєстратора є специфічним. Згадана специфіка відображена у статтях 156 (1) і 161 Закону. Так, ст. 156 (1) встановлює гнучкі підстави адміністративного вилучення з реєстру, надаючи значну дискрецію реєстраторові, який уповноважений вилучити компанію у разі наявності *обґрунтованих підстав* вважати, що компанія не здійснює діяльності. Становить інтерес і ст. 161, яка виключає відповідальність реєстратора за дії, вчинені під час вилучення компанії з реєстру. За юридичною технікою відповідна норма є більш властивою відносною, які складаються між юридичною особою та її учасниками, ніж відносною між юридичною особою і суб'єктами владних повноважень.

Перебування компанії у статусі вилученої з реєстру не впливає на відповідальність учасників та менеджменту компанії. Відновлення компанії в реєстрі можливе протягом двох років або більш тривалого періоду, який не може перевищувати 10 років. Суд має право відновити компанію, якщо висновок реєстратора про нездійснення нею діяльності є хибним або у тому випадку, якщо суд вирішить, що таке відновлення є справедливим. Юридична доля майна компанії, вилученої з реєстру, є стандартною для процедури *strike off*: таке майно переходить у власність держави та підлягає примусовому відчуженню.

У контексті дослідженого зарубіжного досвіду на увагу заслуговує алгоритм спрощеної процедури державної реєстрації припинення юридичної особи шляхом її ліквідації, передбачений чинним законодавством *України*. Наведена процедура визначена ч. 6 ст. 25 Закону України “Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських

⁶⁸ Cayman Islands Companies Act (n 9).

формувань”⁶⁹, а її підставами є: 1) судове рішення про скасування (визнання недійсною) державної реєстрації юридичної особи у випадках, передбачених законом, якщо таке рішення прийнято судом до 1 липня 2004 р., крім судового рішення про визнання юридичної особи банкрутом; 2) судове рішення про припинення юридичної особи, не пов’язане з банкрутством юридичної особи, якщо таке рішення прийнято судом після 1 липня 2004 р., і в разі якщо голова ліквідаційної комісії з припинення юридичної особи або ліквідатор юридичної особи протягом трьох років з дати оприлюднення повідомлення про постановлення судового рішення про припинення юридичної особи, не пов’язаного з банкрутством юридичної особи, не надав суб’єкту державної реєстрації документи, необхідні для державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації; 3) неподання головою ліквідаційної комісії з припинення юридичної особи або ліквідатором, керуючим припиненням юридичної особи документів, необхідних для державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації протягом одного року з дати внесення до Єдиного державного реєстру запису про зупинення проведення спрощеної процедури державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації.

Порядок проведення спрощеної процедури врегульовано ч. 7 ст. 25 Закону⁷⁰. Зокрема, йдеться про скорочені строки проведення державної реєстрації припинення юридичної особи за наявності таких умов: 1) відсутність заборгованості із сплати податків і зборів та відсутність заборгованості із сплати єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування; 2) відсутність заборгованості із сплати страхових коштів до Пенсійного фонду України та фондів соціального страхування; 3) відсутність нескасованих випусків цінних паперів юридичної особи – емітента; 4) відсутність нескасованої реєстрації випуску акцій акціонерного товариства.

Викладене дає підстави стверджувати, що спрощена процедура державної реєстрації припинення юридичної особи за українським законодавством принаймні частково резонує з загальною логікою вилучення компанії з реєстру (*strike off*). Водночас юридична модель, запропонована у ст. 25 згаданого українського закону, передбачає концептуальні відмінності з процедурою *strike off*. Передусім йдеться про відсутність права реєстратора припинити юридичну особу.

Водночас гіпотетичне наділення реєстратора повноваженнями припинення юридичних осіб у процедурі спрощеної державної реєстрації не можна розглядати безвідносно до необхідності унормування можливості відновлення запису про державну реєстрацію юридичної особи, якщо відповідне

⁶⁹ Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>> (дата звернення 10.01.2025).

⁷⁰ Там само.

адміністративне припинення порушує інтереси кредиторів юридичної особи, самої юридичної особи чи є помилковим.

Висновки. У низці зарубіжних правопорядків унормована спрощена адміністративна процедура (*strike off*), яка приводить до позбавлення юридичної особи (переважно підприємницької) правосуб'єктності й передбачає вилучення відповідної юридичної особи з публічного реєстру, у якому вона обліковується.

Наведена процедура може бути як добровільною (за зверненням учасників або виконавчого органу юридичної особи), так і примусовою (за ініціативою реєстратора).

Вилучення з реєстру може різнитись за умовами його здійснення, строками та порядком відновлення та правовими наслідками в період між “попереднім” вилученням з реєстру, який зумовлює обмеження дієздатності “сплячої” компанії та остаточним припиненням правосуб'єктності.

Strike off є ефективним інструментом “очищення” відповідного публічного реєстру від компаній, які фактично припинили свою діяльність та обліковуються у такому реєстрі виключно формально.

Об'єктивація правової конструкції, подібної до *strike off*, в українському законодавстві дала б змогу очистити публічний реєстр від юридичних осіб, які фактично не здійснюють діяльності і лише обтяжують цивільний оборот своєю формальною присутністю. За такої умови доцільним убачається обмеження застосування процедури вилучення з реєстру лише підприємницькими юридичними особами.

Підставами застосування процедури, аналогічної до *strike off*, доцільно визначити: 1) нездійснення підприємницької діяльності юридичною особою після її державної реєстрації протягом року (зокрема, якщо юридична особа не стала на податковий облік або не відкрила банківські рахунки); 2) нездійснення діяльності протягом трьох років (наприклад, неподання фінансової звітності).

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Beatson J, Burrows A, Cartwright J, Anson's *Law of Contract* (Oxford University Press 2010).
2. French D, Mayson S W, Ryan C, Mayson, *French & Ryan on Company Law* (Oxford University Press 2017).
3. Khomenko V, *Прийняття господарських товариств у цивільному праві України* (Pravo 2019) (in Ukrainian).

Journal articles

4. Kirchwey Karl W, 'Recent Decisions' [1910] 10(6) *Columbia Law Review* 567–584 <https://doi.org/10.2307/1110159>.

Conference papers

5. Khomenko V, 'Prypynennia kompanii cherez protseduru "strike off" za zakonodavstvom Respubliki Kipr', *Pryvatne pravo Ukrainy i yevropeiska intehratsiia: tendentsii ta perspektyvy. Materialy VI Mizhnarodnoho tsyvilistychnoho forumu* (Kyiv 2016) 249–251 (in Ukrainian).

Websites

6. Apply to strike off and dissolve a company (GOV.UK, 2025) <<https://find-and-update.company-information.service.gov.uk/close-a-company>> (accessed 10.01.2025).
7. Cyprus Company strike off / deregistration / deletion process (PKF Cyprus, 2018) <<https://www.pkf-cyprus-nicosia.com.cy/services/cyprus-company-strike-off/#sthash.M6uStTiX.dpbs>> (accessed 10.01.2025).
8. Deregistration, Striking Off and Winding Up (Hong Kong Companies Registry, 2025) <[https://www.cr.gov.hk/en/faq/local-company/dereg-striking-off-winding-up.htm#:~:text=As%20for%20striking%20off%2C%20the,operation%20or%20carrying%20on%20business](https://www.cr.gov.hk/en/faq/local-company/dereg-striking-off-winding-up.htm#:~:text=As%20for%20striking%20off%2C%20the,operation%20or%20carrying%20on%20business>)> (accessed 10.01.2025).
9. How can a company be liquidated in Cyprus? (E.R. Team Global Consultants, 2025) <<http://www.lawyers-cyprus.com/company-liquidation-in-cyprus>> (accessed 10.01.2025).
10. List of companies struck-off by RoCs (STK-7) u/s 248(5) – CA,13 (Ministry of corporate affairs of India, 2025) <<https://www.mca.gov.in/content/mca/global/en/data-and-reports/rd-roc-info/companies-struck-roc.html>> (accessed 10.01.2025).
11. Register as Dormant Company (India Filings, 2025) <<https://www.indiafilings.com/learn/register-as-dormant-company>> (accessed 10.01.2025).
12. Restoring a Company by Court Order (Department of registrar of companies and intellectual property of the Republic of Cyprus, 2025) <<https://www.companies.gov.cy/en/business-entities/2-company/5-lifecycle/1-closing-a-company/10-guidance/restoration-of-a-company/restoring-a-company-by-court-order>> (accessed 10.01.2025).
13. Strike off your limited company from the Companies Register (GOV.UK, 2025) <<https://www.gov.uk/strike-off-your-company-from-companies-register>> (accessed 10.01.2025).
14. Strike off, dissolution and restoration (GOV.UK, 2024) <<https://www.gov.uk/government/publications/company-strike-off-dissolution-and-restoration/strike-off-dissolution-and-restoration>> (accessed 10.01.2025).
15. Strike off, dissolution and restoration under the BVI Business Companies Act (Lexology, 2023) <<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=a2a6d076-eb1e-4465-beda-397a6be7309e>> (accessed 10.01.2025).
16. Striking-off a local company in Singapore (Acclime, 2025) <<https://singapore.acclime.com/guides/striking-off-company/#:~:text=Striking%20off%20means%20deregistering%20from,company%20has%20ceased%20to%20exist>> (accessed 10.01.2025).
17. The amended framework for voluntary striking off of names by companies in India (mondaq, 2023) <<https://www.mondaq.com/india/corporate-and-company-law/1323704/the-amended-framework-for-voluntary-striking-off-of-names-by-companies-in-india>> (accessed 10.01.2025).
18. Voluntary Striking off of company (Department of registrar of companies and intellectual property of the Republic of Cyprus, 2025) <<https://www.companies.gov.cy/en/business-entities/2-company/5-lifecycle/1-closing-a-company/10-guidance/voluntary-striking-off-a-company/filing-an-application-for-strike-off>> (accessed 10.01.2025).
19. Kilkist zareiestrovanykh yurydychnykh osib za orhanizatsiino-pravovymy formamy hospodariuvannya z rozpodilom za oznakoiu stati kerivnyka na 1 sichnia 2025 roku (*Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*, 2025) <https://ukrstat.gov.ua/edrpo/ukr/EDRPU_2024/ks_opfg/ks_opfg_s_0125_ue.xls> (accessed 10.01.2025) (in Ukrainian).

Viktoriia Khomenko
Mykhailo Khomenko

STRIKING OF FROM THE STATE REGISTER AS AN ALTERNATIVE TO DISSOLUTION OF A LEGAL ENTITY

ABSTRACT. This article explores the legal nature, grounds, procedure, and consequences of the procedure for striking off legal entities that do not carry out business activities in several foreign jurisdictions: England, the British Virgin Islands, Cyprus, India, Hong Kong, Malaysia, Singapore and Cayman Islands.

The article aims to study an alternative to the liquidation method of “cleansing” civil turnover from legal entities that have not been operating for a long time: removal from the relevant public register by deleting the entry on a legal entity.

The authors establish that the rights of creditors of a legal entity removed from the register as a result of the strike-off procedure are ensured by updating the relevant entry to settle with them both within the framework of liquidating the legal entity and settling debts with the continuation of business activities (if such a possibility and expediency exist).

The authors identify the differences between the legal consequences of voluntary (at the request of shareholders or the executive body) and compulsory (at the initiative of the registrar) removal of a legal entity from the public register.

The authors also pay special attention to the peculiarities of the legal regime of bona vacantia property.

In the context of the research topic, the study analyzes the provisions of Ukraine’s current legislation (in particular, the simplified procedure for state registration of termination of a legal entity provided for in paragraphs 6, 7 of Article 25 of the Law of Ukraine “On State Registration of Legal Entities, Individual Entrepreneurs and Public Organizations.”

The authors conclude that the simplified procedure for state registration of a legal entity’s termination in Ukrainian law partially resonates with the general logic of removing a company from the register in foreign jurisdictions.

According to the authors, the Ukrainian equivalent of “strike off” is the phrase “dormant mode” because, despite the possible legal consequence of terminating a legal personality, such a procedure does not exclude the possibility of restoring information about a legal entity in the public register.

The objectification of the strike-off procedure in Ukrainian legislation would help cleanse the public register of legal entities that do not carry out any activity. It is proposed to provide for the possibility of applying the strike-off procedure exclusively to entrepreneurial legal entities. The grounds for applying the relevant procedure are failing to conduct business activities after a legal entity’s state registration during the year (notably if the legal entity has not registered for tax purposes or opened bank accounts).

KEYWORDS: legal entity; termination of a legal entity; liquidation; strike off; dissolution; bona vacantia; business entity; removal from the state register.